INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN ILFOV

MINISTERUL EDUCAȚIEI

INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN ILFOV
16. NOV. 2022
INTRARE / IEȘIRE NR. 17841

APROB
Prof. Adriana STOICA
INSPECTOR ȘCOLAR GENERAL

[redacted]

GHID

PENTRU PREVENIREA, ABORDAREA ȘI MONITORIZAREA VIOLENȚEI ÎN ȘCOLI

Anexă la Planul managerial al ISJ Ilfov, an școlar 2022-2023

București, 2022

CUPRINS

Argument 3

Conținutul planului de acțiune 3

Repere ale planului de acțiune 4

Secțiunea I – Fenomenul violenței în școli 6

Definirea violenței 7

Integrarea acțiunilor în preocupările și activitățile școlii 7

Prevenirea violenței și formarea deprinderii de a lucra în echipă 8

Surse ale hărțuirii și violenței în mediul școlar 8

Clasificarea formelor de violență după gradul de gravitate 10

Proceduri de intervenție în cazuri de violență în școală 11

Procedură de intervenție în situații de violență – forme ușoare 11

Procedură de intervenție în situații de violență – forme grave 12

Direcții de intervenție în cazuri de violență. Consilierea individuală a agresorului și a victimei 13

Secțiunea II – Plan de acțiune *„Să lucrăm în echipă pentru un climat școlar mai sigur!"* 15

Anexe *26*

Anexa 1- Fișa de monitorizare a comportamentului elevilor *26*

Anexa 1- Centralizator acte de violență *27*

Anexa 1- Exemplu de plan operațional privind prevenirea și reducerea fenomenului violenței în mediul școlar *28*

Referințe bibliografice *32*

I. ARGUMENT

Violența este una dintre marile probleme ale lumii contemporane. Apariția diferitelor forme de violență în mediul școlar pare aproape o fatalitate și devine, adesea, un lucru obișnuit, cu care semenii coexistă fără măcar a se mai sesiza asupra pericolului. Chiar dacă reprezintă o problemă delicată, punerea sub control a fenomenului violenței nu se poate face decât dacă îi sunt cunoscute cauzele, originile, formele de manifestare și posibilitățile de prevenire.

În România există foarte puține date statistice care să releve prevalența hărțuirii și violenței în mediul școlar, cu toate că la nivel empiric se cunoaște că acest fenomen este în continuă creștere la noi în țară, existând o multitudine de cazuri de violență în școli mediatizate prin presa scrisă și audio-vizual. Violența în școli este de asemenea considerată ca fiind un comportament învățat fiind tangențial identificată, în special, în legătură cu violența adulților față de copii, făcându-se asocierea între familia disfuncțională și comportamentul potențial violent al copiilor proveniți din aceste tipuri de familii.

Pentru a putea derula programe de prevenție și intervenție este importantă înțelegerea fenomenului de hărțuire și violență în școli și caracteristicile atât ale agresorilor cât și ale victimelor.

Olweus (1994) a descris violența ca și un tip special de agresiune, în care cineva atacă fizic sau amenință o persoană, care este slabă și fără putere, pentru a o face să se simtă speriată, restricționată sau supărată pentru o perioadă considerabilă de timp, atât datorită traumei emoționale, ce urmează unui asemenea atac, dar și datorită fricii de noi atacuri. Această definiție arată că violența școlară (bullyingul) este diferit de luptele sau certurile pe care doi oameni de aproximativ aceeași putere le au (Whitney & Smith, 1993). În acest caz, actorul și victimele sunt părți ale aceluiași grup social de interacțiune.

Violența în școli afectează copiii, precum și familiile acestora și personalul școlii. Școlile din județul Ilfov nu sunt exceptate de la acest fenomen, deși intervin zi de zi pentru a corecta situația. Combaterea violenței în școli necesită o intervenție periodică, precum și un ansamblu comun, o abordare structurată, care face parte dintr-o serie de acțiuni și intervenții pentru a preveni și combate violența. În plus, școala, acționând individual, nu poate răspunde la diferite manifestări ale violenței în comunitate. Școala trebuie să stabilească sau să consolideze legăturile de colaborare cu familiile, cu partenerii diferitelor organizații comunitare, astfel încât acestea să poată funcționa împreună. Părinții au responsabilitatea principală pentru dezvoltarea unor atitudini și comportamente normale la copiii lor, și, ca atare, își pot aduce o contribuție semnificativă la definirea obiectivelor eficiente. Același lucru este valabil pentru multe organizații din comunitate a căror misiune este de a oferi sprijin în fața violenței din școli. Diferitele măsuri și acțiuni prevăzute în acest Plan de acțiune ar trebui să doteze mai bine comunității școlare să înțeleagă diferitele forme de violență, pentru a detecta manifestările sale și de a interveni în mod eficient.

Școlile, elevii și profesorii din județul Ilfov pot beneficia de un mediu care favorizează valorile bazate pe respect, incluziune, schimbul de informații și deschidere către ceilalți.

Inspectoratul Școlar Județean Ilfov dorește ca acest *Plan de măsuri pentru prevenirea, abordarea și monitorizarea violenței în școli* să permită elevilor să-și continue studiile cu motivație crescută într-un mediu sigur, pentru a ajunge la potențialul maxim și de a reuși în calea aleasă.

II. Conținutul ghidului

Acest document conține două secțiuni și o bibliografie. **Secțiunea 1** se referă la fenomenul violenței în școli iar **Secțiunea 2** prezintă un posibil plan de acțiune. **Secțiunea 2** descrie scopul,

obiectivele şi măsurile pentru punerea în aplicare a unui plan de acţiune. Obiectivele sunt definite în termeni ce se concentrează pe:

a) acţiuni de prevenire şi gestionare a violenţei;
b) acţiuni comune şi de pregătire şi de formare;
c) cercetare şi documentare;
d) monitorizare (Follow-up)/evaluare;

Fiecare obiectiv este important în felul lui, dar **prevenirea şi gestionarea violenţei reprezintă principalul obiectiv al planului de acţiune**. Acesta descrie modul în care intenţionează Inspectoratul Şcolar Judeţean Ilfov să sprijine şi să îndrume şcolile în responsabilitatea lor de a preveni şi de a face faţă violenţei din şcoli.

III. Repere ale unui plan de acţiune:

- crearea unor instrumente de referinţă privind diferitele probleme care implică violenţa;
- crearea şi distribuirea unei liste de resurse existente pe problematica privind prevenirea şi abordarea violenţei;
- elaborarea unei strategii de intervenţie;
- elaborarea unui plan de intervenţie în situaţii de urgenţă;
- elaborarea unui buletin informativ anual privind violenţa;
- crearea unui *Website* şi a unui *Forum* pe problematica privind violenţa.

***

Prezentul ghid este menit să sprijine şi să orienteze unităţile de învăţământ în scopul de a urmări şi de a îmbunătăţi procedurile aflate deja în vigoare, sau de a promova schimbarea şi modul în care violenţa este tratată în şcoli.

SECȚIUNEA 1

FENOMENUL VIOLENȚEI ÎN ȘCOLI

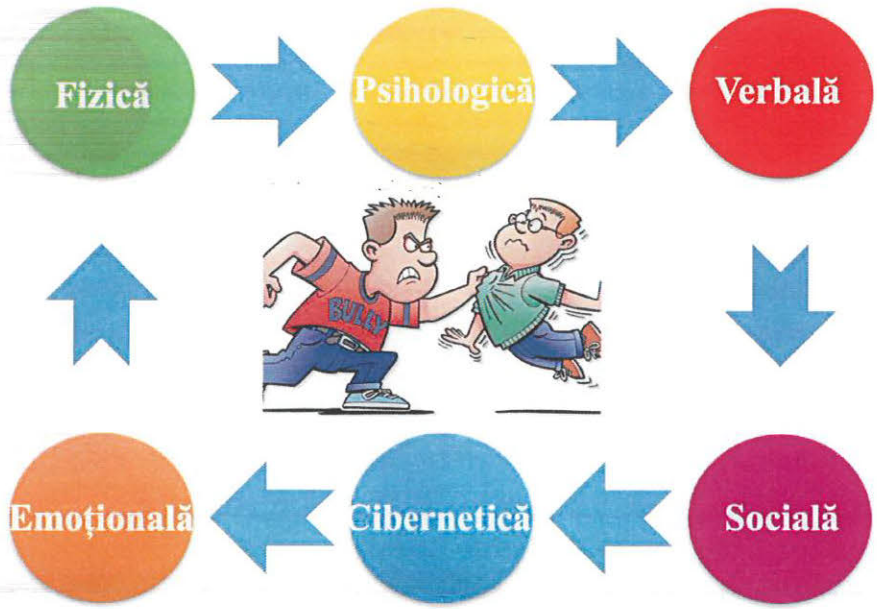

SECȚIUNEA 1
FENOMENUL VIOLENȚEI ÎN ȘCOLI

Violența în școli reprezintă un motiv de îngrijorare pentru personalul unităților de învățământ, părinților și diferitelor organizații și instituții care lucrează cu școlile. Violența este o problemă gravă și complexă, care transcende granițele, atrăgând atenția unui număr impresionant de cercetători.

Indiferent de forma pe care o ia, violența în școli are un impact negativ asupra elevilor și tinerilor, influențând dramatic succesul academic calitatea vieții din școală.

Observațiile cercetătorilor și mărturii din domeniu, tind să confirme faptul că violența în școli creează o atmosferă nesănătoasă și de neîncredere, sentimente negative, stimă de sine scăzută, anxietate și izolare, tendință spre absenteism și chiar abandon școlar, eșecuri academice și așa mai departe.

Este lesne de înțeles de ce comunitatea școlară și părinții ar dori să vadă o preocupare continuă și susținută pe această temă.

Prezentul ghid a fost elaborat având în vedere așteptările comunităților școlare și recomandările ministerului de resort. Acesta se întinde pe o perioadă de trei ani (2012-2015) și se compune dintr-o serie de măsuri menite să promoveze un mediu sănătos și sigur pentru toți elevii și membrii comunității școlare din județul Ilfov.

Acest demers demonstrează intenția Inspectoratului Școlar Județean Ilfov de a sprijini și îndruma sistemul școlar în prevenirea, abordarea și diminuarea violenței la nivelul tuturor școlilor, în parteneriat cu organizațiile și agențiile guvernamentale.

Măsurile de promovare a siguranței elevilor și de prevenire a actelor de violență intră în responsabilitatea consiliilor care funcționează la nivelul școlilor, prezentul plan stabilind acțiunile corespunzătoare care urmează să fie luate, având în vedere realitatea și nevoile comunităților locale.

Consiliul de administrație din fiecare unitate școlară este responsabil pentru aprobarea normelor de conduită, a măsurilor de siguranță, precum și a sancțiunilor disciplinare stipulate în Legea Educației Naționale.

Această secțiune se ocupă cu modul în care intenționează Inspectoratul Școlar Județean Ilfov să atingă obiectivele stabilite prin PDI/ Planul managerial.

A) DEFINIȚIA VIOLENȚEI

Nu există un consens pentru o definiție a violenței. Într-adevăr, orice încercare de a defini termenul creează dificultăți în a stabili limitele sau în a descrie percepția celor care sugerează definiția (Jolly, 2002). Factorii culturali trebuie să fie luați în considerare la determinarea a ceea ce constituie un comportament acceptabil, iar definiția trebuie să fie în mod constant rescrisă ca valori și norme sociale ce evoluează continuu. Există multe moduri de a defini violența, mai ales în funcție de context. Cu toate acestea, este important să se clarifice și să se perfecționeze conceptul în scopul de a stabili o înțelegere coerentă, comună în cadrul comunității educaționale.

În acest scop, propunem definiția dată de Eric Debarbieux, specialist în problematica violenței în mediul școlar, care surprinde ansamblul fenomenului violenței și respectă elementele luate în considerare în studii diferite ale problematicii, urmând să fie folosită pentru a ghida acțiunile prevăzute în prezentul plan de acțiune: *„Violența este dezorganizarea brutală sau continuă a unui sistem personal, colectiv sau social și care se traduce printr-o pierdere a integrității, ce poate fi fizică, materială sau psihică. Această dezorganizare poate să opereze prin agresiune, prin utilizarea forței, conștient sau inconștient, însă poate exista și violență doar din punctul de vedere al victimei, fără ca agresorul să aibă intenția de a face rău".*

Convenirea asupra unei definiții a violenței poate aduce un sprijin solid pentru comunitatea

şcolară, atât în stabilirea obiectivelor pentru a preveni şi de a trata actele de violenţă şi în stabilirea acţiunilor şi evaluarea impactului acestora.

Este dificil să se realizeze discriminări între cele două concepte: agresivitate şi violenţă.

Violenţa şcolară este de cele mai multe ori nefatală, dar poate cauza serioase prejudicii dezvoltării persoanei. Jacques Pain identifica două tipuri de violenţă în mediul şcolar:

- *violenţele obiective* - care sunt de ordinul penalului (crime şi delicte) şi asupra cărora se poate interveni frontal
- *violenţele subiective* - care sunt violenţe mai subtile, de atitudine, şi care afectează climatul şcolar. Sunt incluse aici disprețul, umilirea, sfidarea, lipsa de politeţe.

De ce avem nevoie de un Ghid pentru a preveni, aborda şi monitoriza violenţa în şcoli? Pentru o mai obiectivă reprezentare pragmatică a fenomenului de violenţă în şcolile din Judeţul Ilfov.

În 2002, Organizaţia Mondială a Sănătăţii a declarat că violenţa în rândul tinerilor este una dintre formele cele mai vizibile de violenţă în societate.

Cu toate acestea, niciun studiu riguros nu a confirmat faptul că elevii de azi sunt mult mai violenţi decât predecesorii lor (Beaumont, 2007). De fapt, studiile au arătat că atitudinea şi comportamentul elevilor nu s-au deteriorat semnificativ (Achenbach şi Howell, 1993, Verhulst, Van der Ende şi Rietbergen, 1997; Achenbach, Dumenci şi Rescoria, 2002; Beaumont, Couture, Fortin şi Bourdon, 2009). Aceasta denotă o discrepanţă între opinia publică şi observaţiile comunităţii ştiinţifice.

Oare înseamnă că violenţa în şcoli este un mit? Nu, deloc. Cazurile raportate de către mass-media şi de către diferitele părţi interesate de comunitatea şcolară sunt destul de reale. Mulţi autori sunt de acord că, deşi există o problemă a violenţei în şcoli, în general nu există nici o bază de date pentru a documenta domeniul de aplicare, diversitatea, frecvenţa sau evoluţia problemei. Oricare ar fi numărul sau frecvenţa actelor de violenţă în şcoli, este inacceptabil ca elevii să fie ameninţaţi în curtea şcolii sau loviţi, insultaţi, ridiculizaţi de anumiţi elevi sau proprietatea şcolii să fie vandalizată.

Având o privire sistemică a acestui fenomen, se face un pas esenţial în definirea şi descrierea situaţiei actuale de violenţă pe scară locală, regională şi judeţeană. Unele dintre măsurile prezentate în planul de acţiune, în special raportul, manifestările şi sistemul de monitorizare, vor oferi o imagine mult mai obiectivă, pragmatică a manifestărilor de violenţă în şcolile ilfovene şi vor contribui la o mai bună orientare a măsurilor pentru prevenirea şi gestionarea violenţei.

B) INTEGRAREA ACŢIUNILOR ÎN PREOCUPĂRILE ŞI ACTIVITĂŢILE ŞCOLII

Comunităţile şcolare se confruntă cu diferite manifestări de violenţă, cum ar fi intimidarea, discriminare, homofobia, rasismul, violenţa fizică şi violenţa din stradă, bande, care apar în locuri cum ar fi sala de clasă, şcoală, autobuzul şcolar, pe internet (*cyber bullying*[1]) etc. Aceste forme de violenţă pot apărea între colegi, între tineri şi adulţi şi vice-versa. Uneori, personalul şcolii se poate simţi neajutorat faţă de situaţiile cu care se confruntă. Acesta este motivul pentru care toate părţile interesate trebuie să lucreze împreună pentru a pune capăt violenţei. În acest scop, şcolile ar trebui să fie dotate cu cel puţin două instrumente pentru a asigura intervenţii complexe, integrate şi concertate: un proiect educaţional şi un plan de succes. Acestea pot reprezenta instrumente importante care pot fi folosite în mobilizarea echipei şcolii, structurarea acţiunilor prioritare pentru prevenirea şi abordarea violenţei şi stabilirea obiectivelor care urmează să fie stabilite, asigurarea condiţiilor de succes, precum şi a mijloacele de a evalua impactul acestor eforturi. Cu ajutorul acestor instrumente îi putem ajuta pe elevi şi le putem oferi posibilitatea de a lucra cu alţii, respectând în acelaşi timp diferenţele culturale, sociale şi religioase. Îi putem învăţa să manifeste deschidere către ceilalţi, toleranţă şi cooperarea, valori

[1] *Comportament repetat cu scopul de a-i speria, înfuria sau umili pe cei vizaţi*

esențiale pentru stabilirea păcii sociale.

Celelalte servicii complementare de învățământ menționate în Legea Educației Naționale și Regulamentul intern al școlii pot fi organizate ca programe integrate de servicii și pot oferi consiliilor școlare posibilitatea de a stabili strategii diferite pentru a satisface nevoile elevilor în ceea ce privește prevenirea violenței. Astfel, mijloacele propuse pot permite elevilor să facă alegeri cu privire la sănătatea și bunăstarea lor, să îi încurajeze să participe la activități de sensibilizare pe probleme diferite, astfel încât aceștia să poată explora noi căi și de a găsi noi modalități de a se proteja de pericol și abuz. În aceste tipuri de acțiune, un rol special este rezervat diriginților, consilierilor educativi, consilierilor școlari, psihologilor.

Acest plan ar trebui să ajute școlile să intervină mai eficient atunci când se confruntă cu diferite manifestări de violență, de a structura acțiunile lor într-un proces bazat pe reflecție atentă și înrădăcinate în planul de succesul școlii.

C) PREVENIREA VIOLENȚEI ȘI FORMAREA DEPRINDERII DE A LUCRA ÎN ECHIPĂ

De-a lungul ultimilor ani, Inspectoratul Școlar Județean Ilfov a colaborat cu diverse instituții și a aplicat diferite măsuri pentru a preveni violența în școli. Cu toate acestea, în ciuda eforturilor desfășurate la diferite niveluri, încă nu s-a ajuns la dezideratul major de a crea în toate școlile un mediu sănătos și sigur și adoptarea de către toți elevii a unui comportament acceptabil social. O cuprinzătoare, abordare integrată, comună este necesară, precum și adaptarea mijloacelor la mediul în care acestea sunt aplicate. În acest scop, Ghidul trebuie să ofere sprijin și îndrumare școlilor și consiliilor colare, punerea în aplicare a unui proces coerent, structurat pentru a preveni și de a trata actele de violență, cum ar fi angajarea unui ofițer de sprijin regional, înființarea unui grup regional de resurse, furnizarea de sesiuni de training, instrumente de referință și o strategie de intervenție locală. Prin aceste măsuri, Ghidul subliniază aspectul de prevenire a acțiunilor care urmează să fie luate pentru a contribui la un mediu sănătos, sigur care să conducă la succesul elevilor. Școlile și consiliile școlare sunt invitate să reflecteze asupra acestui aspect, atât în ceea ce privește organizarea lor și în ceea ce privește mai multe intervenții specifice, cum ar fi măsurile de urgență. Cu toate acestea, școlile nu pot acționa singure. Acesta este motivul pentru care acest plan propune să stabilească și să întărească legăturile dintre familii, organizațiile comunitare și agențiile guvernamentale implicate în această problemă. Măsuri cum ar fi crearea unui comitet local de intervenție și acordarea de sprijin și de servicii de orientare pentru elevii suspendați sau exmatriculați pot ajuta școlile și partenerii care lucrează împreună cu privire la acțiunile care urmează să fie adoptate sau îmbunătățite pentru a preveni și trata mai bine actele de violență.

D) SURSE ALE HĂRȚUIRII ȘI VIOLENȚEI ÎN MEDIUL ȘCOLAR

a) Factorul familial

Cercetările în ceea ce privește implicarea factorului familial în comportamentul agresiv confirmă faptul ca adolescenții agresivi provin, de regulă, din familii în care părinții înșiși sunt agresivi, și metodele disciplinare sunt neadecvate, fiind deseori brutale. Studiile privind relațiile dintre tatăl tiran și adolescenți menționează faptul că adeseori pot avea loc conflicte, care pot sfârși printr-o ruptură a relațiilor cu părinții și fuga de acasă a adolescentului precum și prin vagabondaj.

Tinerii care sunt deseori victime ale hărțuirii și violenței provin în special din familii hiper-protective în care părinții sunt cei care îndeplinesc toate nevoile copiilor, îi controlează, nu-i lasă să-și creeze propriul lor grup de prieteni, familia ținând locul colegilor de la școală, a prietenilor din fața blocului, a prietenului celui mai bun și așa mai departe. Acești tineri devin dezadaptați și izolați social, ei nu știu să ia decizii în situații problematice, să reacționeze în anumite situații de viață, să se adapteze la diferiți factori de mediu.

b) Factorul social

Mediul social conţine numeroase surse de influenţă de natură să inducă, să stimuleze şi să întreţină violenţa şcolară: situaţia economică, slăbiciunea mecanismelor de control social, inegalităţile sociale, criza valorilor morale, mass-media, disfuncţionalităţi la nivelul factorilor responsabili cu educaţia tinerilor, lipsa de cooperare a instituţiilor implicate in educaţie.

Conjunctura economica şi sociala provoacă anumite confuzii în rândul tinerilor, care încep sa se îndoiască de eficacitatea şcolii, de utilitatea ştiinţei. Şi aceasta cu atât mai mult cu cât constată că şcoala nu îi asigură inserţia profesională. Valorile tradiţionale promovate în şcoală – munca, meritul, efortul – cunosc o degradare vizibilă. Un mediu social în criză afectează profund dezvoltarea personalităţii adolescentului şi a individului, în general.

c) Factorul individual

Un factor important al comportamentelor agresive este intoleranţa la frustrare. Starea de frustrare se manifestă printr-o emotivitate mărită, şi în funcţie de temperamentul individului, de structura sa afectivă, se poate ajunge la un comportament violent. Frustrarea afectivă este una din cauzele cele mai frecvente ale problemelor de comportament.

Factorii individuali ce ţin de personalitatea victimei fac referire la tipurile de interacţiuni cu ceilalţi; persoanele care pot deveni uşor ţinta hărţuiri şi agresiunii sunt persoane retrase, izolate social, anxioase, cu slabe abilităţi de comunicare, nu au deprinderi sociale bine dezvoltate, sunt supuse. În acelaşi timp persoanele dispuse spre a fi ţinta agresorilor trăiesc sentimente de inferioritate în relaţie cu ceilalţi, stimă de sine scăzută, imagine de sine negativă, incapabile să facă faţă propriilor probleme. De asemenea sunt emotivi şi se auto culpabilizează pentru ceea ce li se întâmplă.

d) Şcoala ca sursă de violenţă

O primă sursă se referă la ***deficienţele de comunicare***, ca o sursă fundamentală a hărţuirii şi violenţei în şcoli. Cei mai mulţi elevi investigaţi argumentează comportamentul violent prin faptul ca unii profesori nu sunt deschişi la comunicare. Cel puţin în această privinţă, toţi actorii investigaţi semnalizează comunicarea ca fiind cea mai tangibilă şi acută problemă a şcolii din care fac parte. Este evident ca elevii au aşteptări mult mai ridicate privind relaţia lor cu profesorii, doresc ca aceştia sa fie mai deschişi, mai direcţi, mai apropiaţi de problemele lor.

Altă sursă identificată este ***evaluarea rezultatelor elevilor şi climatul de competiţie – cauze ale frustrărilor elevilor***. În ciuda eforturilor de reformă a sistemului de evaluare a rezultatelor şcolare din ultimii ani (introducerea calificativelor, luarea în considerare a mediei de absolvire la examenele naţionale şi la cele de admitere în învăţământul superior, încercările de introducere a unui portofoliu de educaţie permanentă), investigaţia de faţă arată că evaluarea continuă este o sursă de stres şi frustrare pentru elevi. Astfel, peste jumătate dintre elevii investigaţi apreciază ca unii profesori nu le evaluează corect rezultatele. Consilierii şi directorii implicaţii în studiu sunt de părere că subiectivitatea în evaluare poate fi cauza posibilă a violenţei elevilor, dar, în opinia acestora, incidenţa acestei cauze nu este la fel de importantă.

O alta cauză a violenţei, în opinia elevilor, este ***impunerea cu orice preţ a autorităţii profesorului***. Unii elevii resimt impunerea autorităţii profesorului ca o sursă importantă a reacţiilor de tip violent. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât opinia lor, în legătură cu profesionalismul şi pregătirea cadrelor didactice (componenta importantă a autorităţii profesorului) este de multe ori destul de critică.

E) CLASIFICAREA FORMELOR DE VIOLENȚĂ DUPĂ GRADUL DE GRAVITATE

FORME UȘOARE	FORME GRAVE	
▸ ton ridicat	▸ hărțuire	▸ mutilare
▸ tachinare	▸ abuz de încredere	▸ deteriorare, distrugere de obiecte
▸ ironie	▸ amenințare	▸ distrugere – (calificată, din culpă)
▸ poreclire	▸ înșelăciune	▸ instigare la discriminare
▸ insultă	▸ șantaj	▸ portul și folosirea fără drept de arme
▸ înjurătură	▸ calomnie	▸ tăinuirea
▸ intimidare	▸ seducție	▸ furt
▸ scuipare	▸ lipsirea de libertate a persoanei	▸ furt calificat
▸ instigare la violență	▸ ultraj	▸ tâlhărie
▸ deposedarea de obiecte personale	▸ ultraj contra bunelor moravuri	▸ tâlhărie calificată
▸ însușirea bunului găsit	▸ tulburarea liniștii publice	▸ tentativă de viol
▸ violarea secretului corespondenței	▸ pălmuire	▸ tentativă de omor
▸ lăsarea fără ajutor	▸ îmbrâncire	▸ loviri sau vătămări cauzatoare de moarte
▸ aruncarea cu obiecte – fără consecințe grave	▸ trântire	▸ determinarea sau înlesnirea sinuciderii
▸ atingere nedorită	▸ imobilizare	▸ omor
▸ refuzul de a îndeplini sarcinile	▸ lovire/bătaie	▸ omor calificat
▸ indisciplina la ore	▸ încăierare	▸ uciderea din culpă
	▸ lupte de grup	▸ actul sexual cu un minor
	▸ constituirea unui grup infracțional organizat	▸ viol
	▸ aruncarea cu obiecte – cu consecințe grave	▸ corupția sexuală
	▸ vătămare corporală (gravă/din culpă)	▸ perversiunea sexuală

F) PROCEDURI DE INTERVENȚIE ÎN CAZURI DE VIOLENȚĂ ÎN ȘCOALĂ

Procedură de intervenţie în situaţii de violență – forme ușoare

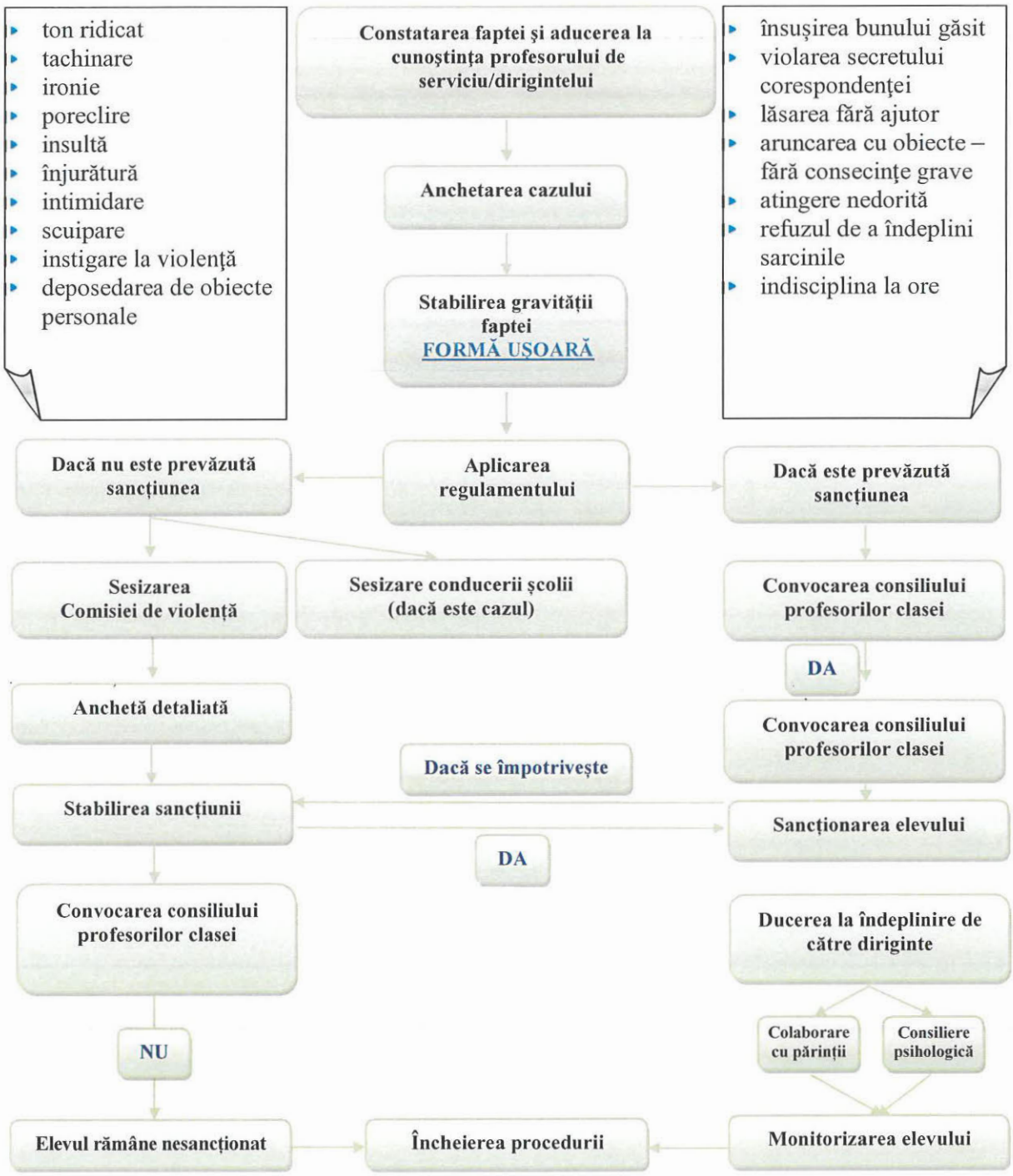

Procedură de intervenție în situații de violență - forme grave

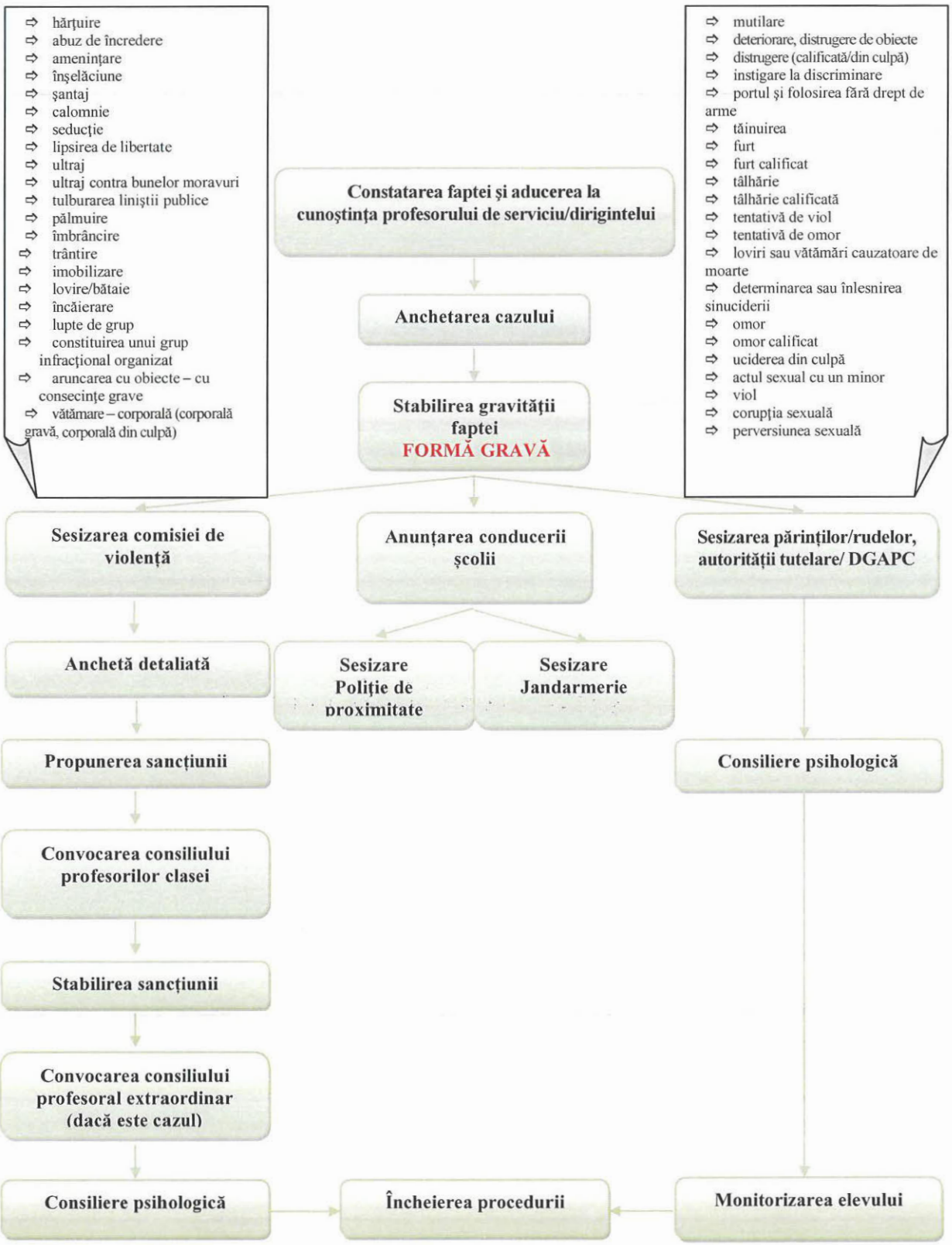

G)DIRECŢII DE INTERVENŢIE ÎN CAZURI DE VIOLENŢĂ. CONSILIEREA INDIVIDUALĂ A AGRESORULUI ŞI VICTIMEI

a) Tipuri de intervenţie

- Consiliere individuala şi consiliere de grup (familie, şcoală)
- Prevenirea comportamentelor nedorite
- Terapie vizând iniţiatorul actului de violenţă

b) Conceptualizarea violenţei

I. Modelul ABC comportamental - actul violent ca şi comportament învăţat, iniţiat de stimuli şi menţinut prin consecinţe.

Implicaţii pentru intervenţie:

- **Etapa de evaluare** vizează: descrierea clară a comportamentului ţintă (frecvenţă, intensitate, durată etc.) şi a contingenţelor comportamentului (stimulii care îl iniţiază şi consecinţele sale); de exemplu, este important să fie cunoscute locul în care apare mai degrabă comportamentul violent, persoanele implicate, tipul de provocare la care serveşte comportamentul ca şi răspuns, etc. precum şi consecinţele pe termen lung ale comportamentului - dacă duce la reducerea momentană a tensiunilor în grup, la creşterea respectului celorlalţi etc.; poate fi evaluată şi măsura în care elevul este expus la modele de comportament agresiv (în familie, în şcoală etc.).
- **Instrument**: fişa de monitorizare a comportamentului în termenii modelului
- **Obiectivul intervenţiei**: reducerea nivelului comportamentelor agresive.
- **Metode şi strategii de intervenţie:**
  - Managementul contingenţelor (auto-management, management prin intermediul părinţiilor şi profesorilor);
  - contractul de contingenţe;
  - intervenţie asupra mediului atunci când acesta oferă modele neadecvate (inclusiv consiliere cu familia);
  - modelarea comportamentelor non-agresive.
- **Instrumente:** fişele de monitorizare a comportamentului, materiale - casete, povestiri etc. pentru modelarea comportamentului non-agresiv

II. Modelul ABC cognitiv - comportamentul violent ca şi consecinţă a credinţelor disfuncţionale

- **Etapa de evaluare** vizează evaluarea măsurii în care comportamentul este asociat cu anumite credinţe iraţionale (ex. toleranţă scăzută la frustrare, evaluare globală) sau emoţii disfuncţionale.
- **Instrumente:** scale de credinţe iraţionale (ABS), scale ale emoţiilor disfuncţionale (ex. POMS), fişe de lucru pentru evaluarea emoţiilor şi credinţelor într-o situaţie dată (*se pot pune ca şi anexe).*
- **Obiectivul intervenţiei**: reducerea comportamentelor agresive prin reducerea credinţelor iraţionale şi emoţiilor disfuncţionale asociate acestora.
- **Metode şi strategii de intervenţie**:
  - disputarea credinţelor iraţionale, modelarea credinţelor raţionale etc.
  - aplicarea unor tehnici de management al furiei
- **Instrumente:** fişe de automonitorizare a emoţiilor, caiete de exerciţii, materiale educative/informative.

III. Modelul psihopatologiei - comportamentul violent ca şi expresie/simptom a unei tulburări psihice.

- **Etapa de evaluare vizează** măsura în care comportamentul agresiv este asociat prezenţei

unei categorii; posibile ipoteze: tulburare depresivă, tulburarea comportamentului opozant, ADHD etc.; evaluarea este necesară în special atunci când comportamentul agresiv este foarte frecvent sau are intensitate mare.

- **Instrumente**: KID- SCID.
- **Obiectivul intervenției**: eliminarea simptomelor respectivei tulburări.

IV. Modelul comportamentului asertiv - comportamentul violent, ca și comportament agresiv, opus comportamentului asertiv și pasiv

- **Etapa de evaluare vizează** frecvența relativă a comportamentului agresiv, pasiv și asertiv;
- **Instrumente**: ghid de interviu, scale de asertivitate
- **Obiectiv:** reducerea nivelului comportamentelor agresive și pasive și creșterea nivelului comportamentelor asertive.
- **Metode și strategii de intervenție:** training asertiv; educație, jocuri de rol, exerciții pentru creșterea asertivității
- **Instrumente:** materiale informative legate de asertivitate, instrumente de autoevaluare, fișe de lucru

V. Modelul deficitelor de relaționare - comportamentul agresiv a și expresie a absenței unor abilități de relaționare eficientă (exemplu, dezvoltarea insuficientă a empatiei).

- **Obiectiv posibil:** creșterea empatiei.

SECȚIUNEA 2

PLAN DE ACȚIUNE

„Să lucrăm în echipă pentru un climat școlar mai sigur !”

SECȚIUNEA 2

PLAN DE ACȚIUNE
„SĂ LUCRĂM ÎN ECHIPĂ PENTRU UN MEDIU ȘCOLAR MAI SIGUR !"

Planul de acțiune denumit *„**Să lucrăm în echipă pentru un mediu școlar mai sigur !**"* urmărește alinierea cunoștințelor disponibile în prevenirea și tratarea actelor de violență din școală, precum și stabilirea strategiilor de intervenție și practici utilizate în domeniu.

Măsurile pentru agresori, victime și martori vor permite profesorilor și părinților să se implice și să primească sprijinul de care au nevoie. În plus, ele iau în considerare actele de violență dintre elevi, precum și pe cele între elevi și adulți.

În elaborarea planului pot fi luate în considerare și alte aspecte specifice, cum ar fi violența tinerilor în relațiile romantice, dinamica specifică diferită pentru băieți și pentru fete, situațiile în comunitățile autohtone și alte comunități culturale.

Punerea în aplicare a diferitelor măsuri ale acestui plan ia în considerare componentele esențiale în prevenirea și gestionarea violenței în școală, caracteristicile personale ale tinerilor implicați, dezvoltarea acestora (factori fizici, biologici, cognitivi și psihologici) și de mediu (factorii de familie, factorii sociali, socio-economici și culturali).

🎯 ȚINTA 1: PREVENIREA ȘI GESTIONAREA ACTELOR DE VIOLENȚĂ DIN ȘCOALĂ

Ținta 1 prezintă măsurile și acțiunile destinate să sprijine școala în mod direct, în responsabilitatea sa de a preveni violența și de a se ocupa de fenomen în mod corespunzător. Aceasta oferă comunității școlare posibilitatea de a uni și de a îmbunătăți acțiunile pe care le-au luat deja.

Prevenirea violenței presupune trei niveluri de intervenție: universal (primar), vizat (secundar) și clinic (terțiar). Aceste niveluri iau în considerare factorii de risc și de protecție legate de caracteristicile personale, școală, familie și sociale ale situației.

OBIECTIV 1.1: Consolidarea și întărirea acțiunilor de către școală și consiliile școlare pentru a preveni, aborda și gestiona violența.

În scopul de a îndeplini această responsabilitate, școala trebuie să analizeze situația sa specifică, astfel încât să permită tuturor membrilor personalului accesul la o înțelegere clară a practicilor de predare și a climatului școlar. Școala intervine adesea creativ și are deja măsuri pentru a îmbunătăți climatul școlar, dar este recunoscut faptul că există puține mijloace de a evalua inițiativele lansate și pentru a evalua impactul acestora.

Obiectivul 1.1 este format din **șase măsuri** care implică o varietate de acțiuni.

Măsura 1 - Asigurarea că școala este conștientă de provocările specifice cu care se confruntă în ceea ce privește violența și are elaborate mijloace de evaluare a inițiativelor în acest sens.

Această măsură oferă instrumentele școlii pentru a o ajuta să definească situația în ceea ce privește violența, de a evalua acțiunile pe care le ia și de a raporta situația.

Măsura implică două acțiuni:

1. elaborarea unui Raport cu privire la acțiunile desfășurate de școală;
2. elaborarea unui Raport semestrial cu privire la manifestările de violență.

Responsabili: .....

Termen de realizare:.....

Pentru raportarea semestrială a acțiunilor pe care le-au efectuat, precum și mijloacele folosite pentru a preveni și gestiona violența, Inspectoratul Școlar Județean Ilfov propune școlilor două instrumente:

- ***Fișa de monitorizare a comportamentului elevilor*** **(Anexa 1)**, care va fi utilizată pentru înregistrarea și gestionarea sistematică a oricăror manifestări de violență observate în școală. Această evidență va permite tuturor să împărtășească o viziune comună a climatului școlar și practicile utilizate în comunitatea școlară.

- ***Centralizator cu actele de violență (Anexa 2)***, care va fi utilizat pentru raportarea situației violenței din școală, în funcție de anumiți factori, cum ar fi: categoria de violență, tipul violenței, sexul, vârsta, mediul rural sau urban etc. Raportarea se va realiza la solicitarea conducerii ISJ Ilfov.

Într-o încercare de a explica de ce unele școli par a fi mai puțin afectate de violență decât altele, cercetătorii au sugerat că anumiți factori asociați cu atitudinile, capacitatea organizatorică și sisteme de comunicare pot afecta climatul general din școli.

În afară de diversele programe de intervenție destinate să prevină și să se ocupe cu violența, o serie de elemente pot contribui la un mediu plăcut, stimulativ școlar. Numărul de elevi și membri ai personalului, sistemul de sprijin și supraveghere, servicii de sprijin pentru elevi, participarea lor în viața școlară, colaborarea între adulți, codul de conduită și planul de supraveghere pentru elevi sunt toate aspecte care urmează să fie explorate, deoarece acestea afectează intervențiile de prevenire a violenței de zi cu zi.

Măsurile preventive pot fi incluse în activitățile educative și extrașcolare deja în vigoare și nu trebuie neapărat să fie considerate activități suplimentare sau proiecte educative. De exemplu, o discuție despre diferențele dintre culturi, sisteme de credință sau respect pentru alegerile altor oameni, fie în timpul lecției de istorie sau la cea de educație civică, educație etică, religie, educație fizică ar putea constitui ea însăși o acțiune preventivă. În mod similar, activitățile extracurriculare permit elevilor să urmărească interesele și pasiunile lor, precum și să contribuie la îmbunătățirea respectului de sine și a unui climat sănătos în cadrul școlii. Acest lucru este de prevenire universală, care se referă la creșterea competențelor personale pentru toate persoanele fizice, fără excepție, precum și o mai bună organizare a resurselor comunității școlii.

Măsura 2 - Oferă școlii, la nivel local, îndrumare pentru a sprijini acțiunile ei, pentru a preveni și gestiona actele de violența din școală, sugerează proceduri structurate și coerente pentru toate nivelurile de învățământ.

Planul de acțiune nu este destinat să propună un program unic universal de prevenire și abordare a violenței în toate școlile din județul Ilfov. Realitatea școlilor variază foarte mult de la o zonă la alta. **Planul de acțiune este menit să sprijine și să ghideze școlile și consiliile școlare în scopul de a urmări și de a îmbunătăți procedurile aflate deja în vigoare, sau de a promova schimbarea și modul în care violența este tratată în școli.**

Acțiunea 1 - Numirea unui Consilier/ responsabil de sprijin local

Mandatul Consilierului de sprijin local va fi acela de a asigura aplicarea în mod corespunzător a planului de acțiune propriu unității de învățământ, schimbul de expertiză și orientare în domeniul prevenirii violenței, luând în considerare realitatea și nevoile locale. Mai precis, acest mandat va da posibilitatea Consilierului de sprijin local:

- să configureze unu grup adecvat de resurse locale care să acopere teritoriul local prin implicarea reprezentanților Consiliului profesoral și partenerilor lor;
- să coordoneze, prezideze și mobilizeze grupurile de resurse, după cum urmează:
  a) să ofere consultanță pentru prevenirea și tratarea violenței într-o manieră coerentă și structurată;
  b) să asigure schimbul de experiență și expertiză în domeniul violenței în școli;

c) să organizeze şi să urmărească sesiunile de formare şi îndrumare referitoare la planul de acţiune din şcoli;

- să inventarieze măsurile luate deja în şcolile din localitate;
- să acţioneze ca o resursă şi să comunice nevoile locale şi priorităţile în ceea ce priveşte violenţa în şcoală;
- să lucreze îndeaproape cu diferiţi membri ai autorităţilor locale pentru a asigura un set integrat de măsuri complementare pentru prevenirea şi gestionarea actelor de violenţă în şcoală;
- să ofere consultanţă, precum şi activităţi de feedback necesare grupurilor de resurse;
- să contribuie la dezvoltarea expertizei pe această temă în conformitate cu priorităţile locale referitoare la planul de acţiune;
- să organizeze, atunci când este necesar, sesiuni de formare;
- să se asigure că toate acţiunile promovează autonomia şcolii şi a consiliilor şcolare în domeniul prevenirii şi care se ocupă cu violenţa;
- să colaboreze cu partenerii şi să stabilească mecanisme pentru urmărirea şi evaluarea planului de acţiune;
- să desfăşurarea orice altă sarcină legată de obiectivele planului de acţiune, în special cele referitoare la dificultăţi comportamentale şi de promovare a sănătăţii, de bunăstare şi de prevenire.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Acţiunea 2 - Crearea unui Grup de suport local pentru gestionarea violenţei

Acest grup poate oferi oportunităţi deosebite de a partaja informaţii, experienţă şi expertiză în problematica prevenirii actelor de violenţă. Acestea sunt oportunităţi de a lucra în echipă, ceea ce face posibil să se evite acţiunile izolate. Grupurile de resurse se vor concentra asupra victimelor, agresorilor şi a martorilor şi vor lua în considerare realităţile specifice ale localităţilor din care fac parte.

Fiecare grup de sprijin local va avea următorul mandat:

- se asigură că membrii grupului de sprijin local, consiliile şcolare şi partenerii lor din localitate au o înţelegere comună a fenomenului de violenţă, luându-se în considerare concepţiile tuturor şi convingerile, precum şi cele de cercetare actuale.
- se asigură că şcolile din localitate sunt bine echipate pentru a preveni şi a face faţă actelor de violenţă, permiţând membrilor să facă schimb de informaţii, cunoştinţe şi experienţe în acest sens, prin luarea în considerare a nevoilor, diversitatea populaţiei şcolare şi caracteristicile specifice ale regiunii.
- încurajează consiliile şcolare şi partenerii lor educaţionali să se angajeze într-un proces reflectorizant, structurat, coerent pentru a preveni şi a face faţă actelor de violenţă.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Grupul de suport local poate deveni un forum pentru determinarea acţiunilor comune în faţa diferitelor manifestări de violenţă (intimidare, impozitarea, rasism, homofobie, etc.), precum şi în diferite circumstanţe în care acestea apar (autobuz şcolar, şcoală, clasă, Internet etc.). Componenţa grupului poate varia de la localitate la localitate. Acesta poate fi format pe baza unui comitet existent şi extins în funcţie de nevoile şi caracteristicile regiunii.

Inspectoratul Şcolar Judeţean Ilfov recomandă următoarea listă de membri pentru Grupul de suport local:

a) Reprezentanţi angajaţi în educaţie

- reprezentantul regional pentru servicii complementare de educaţie;
- persoanele locale de sprijin pentru elevii cu dificultăţi comportamentale;

- specialistul desemnat să lucreze în zonele defavorizate;
- persoana responsabilă cu activitatea educativă din școală (consilierul educativ);
- directorul școlii;
- profesor psiholog/psihopedagog;
- personal de sprijin (profesor de specialitate, supraveghetorul etc., la nivel primar și/ sau secundar).

b) Diferiții parteneri:

- reprezentanții părinților;
- reprezentanții organizațiilor comunitare;
- reprezentant al Direcției de Sănătate Publică;
- reprezentant al forțelor de poliție/ jandarmerie;
- reprezentant al forțelor de jandarmerie;
- reprezentant al serviciilor de transport elevi;
- etc.

Acțiunea 3 – Organizarea de sesiuni de formare și orientare

Sesiunile de formare sunt proiectate pentru membrii grupurilor de suport locale și alte părți interesate desemnate de către consiliile școlare pentru a ajuta și ghida pe alții în problematica violenței din scoală. Aceste sesiuni captează participanții cu abordări eficiente pentru a preveni și trata actele de violență, și evidențiază diferite aspecte legate de psihologia victimelor, martorilor, făptuitorilor de violență, precum și nevoile specifice ale vârstei elevilor și problemele cu care se confruntă aceștia (auto-controlul, auto-stima, violența în relațiile romantice etc.). Printre alte aspecte, sesiunile oferă următoarele oportunități:

- dotarea școlii și a consiliilor școlare cu un inventar al acțiunilor care vizează prevenirea actelor de violență, având în vedere populația școlară, climatul școlar, mediul etc., precum evaluarea impactului acțiunilor lor;
- informarea participanților în legătură cu strategiile educaționale, a practicilor de succes și a programelor structurate de prevenire, care sunt recunoscute de către specialiști;
- ajutarea participanților să adopte o abordare structurată, coerentă pentru prevenirea și gestionarea actelor de violență, care acoperă diferite domenii de predare, ținând cont de nevoile victimelor și martorilor, făptuitorilor, precum și vârsta elevilor și care vizează violența în rândul elevilor, precum și între elevi și profesori.

Pe de o parte, ședințele trebuie să asigure dezvoltarea unei viziuni cuprinzătoare, sistemice și concertate prin încurajarea discuțiilor dintre valorile, prioritățile și nevoile locale și, pe de altă parte, ei trebuie să se asigure că membrii grupurilor de suport locale au înțeles această viziune și sunt capabili să explice comunității educația ca un ansamblu.

Scopul sesiunilor este de a integra expertiza în prevenirea și tratarea actelor de violență prin luarea în considerare a celor trei forme de intervenție: universale, direcționate și clinice și cele patru sisteme care alcătuiesc mediul școlar: școala ca întreg, mediul său , clasă, elev).

Responsabili: .....

Termen de realizare:.....

Măsura 3 - Constituirea echipei școlii pentru prevenirea, abordarea și monitorizarea violenței, capabilă să intervină prompt pentru a rezolva diferite aspecte ale violenței.

Violența poate solicita mijloace specifice de intervenție, în funcție de problemele implicate. Măsura 3 propune un instrument de referință care va permite părților interesate și părinților de a interveni mai bine în situații noi. Acest instrument prezintă caracteristicile și factorii explicativi, manifestările și consecințele, precum și acțiunile propuse care ar putea îmbunătăți situația. În plus,

acesta oferă şcolilor o listă de resurse pe care le pot accesa în timpul procesului de dezvoltare şi punere în aplicare a strategiei de intervenţie proprie locală.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Măsura 4 - Promovarea punerii în aplicare a unor mijloace eficiente, în special la nivel gimnazial şi liceal, în scopul de a acţiona rapid în situaţii extreme.

Această măsură permite şcolii, în special la nivel gimnazial şi liceal de a dezvolta acţiuni eficiente sau pentru a pune în aplicare programe testate, inclusiv măsuri pentru elevii care sunt victime sau martori, precum şi pentru autori.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Măsura 5 - Asigurarea că şcoala dezvoltă o strategie pentru a preveni şi gestiona actele de violenţă, ca parte a proiectului său educaţional şi a planului său de succes. Dezvoltarea unui *Plan operaţional minimal al unităţilor şcolare pentru reducerea violenţei în mediul şcolar* ***(Anexa 3)***

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Măsura 5 este concepută pentru a se asigura că şcoala dezvoltă o strategie de intervenţie locală pentru prevenirea şi abordarea violenţei. Folosind această strategie, comunitatea şcolară trebuie să fie în măsură să stabilească condiţiile şi măsurile pentru a ghida şi sprijini victimele şi martorii unor acte de violenţă, precum şi făptuitorii. Asistenţa imediată, care respectă principiile de bază, poate reduce riscul unor traume severe, de durată pentru victime şi martori. Şcoala trebuie să adopte o astfel de strategie, bazată pe planul său de succes, ţinând seama de caracteristicile populaţiei sale şi de alte elemente, cum ar fi:

- un profil al situaţiei, inclusiv acţiunile desfăşurate pentru a preveni şi de a gestiona actele de violenţă şi mijloace pentru a evalua impactul lor în şcoală;
- un profil al manifestărilor de violenţă care apar între colegi, între elevi şi adulţi sau care implică parteneri şcolari, precum şi o descriere a împrejurărilor de siguranţă şi de urgenţă;
- măsuri de urgenţă pentru a sprijini personalul şi elevii care sunt victime;
- rolul părţilor interesate (directori, profesori, personalul de serviciu şi toţi partenerii educativi în cauză, părinţi);
- informaţii despre drepturi şi responsabilităţi;
- cadrul legislativ;
- raport privind protecţia personalului şi a elevilor care sunt victime;
- Codul de conduită al şcolii.

Măsura 6 - Acordarea de sprijin pedagogic şi psiho-social pentru elevii care absentează în mod frecvent, nemotivat sau care au fost exmatriculaţi temporar în scopul de a-i ajuta să se integreze în şcoală şi pentru a preveni abandonul şcolar.

Şcoala va furniza servicii educaţionale, serviciile pedagogice şi psiho-sociale de sprijin pentru a favoriza reintegrarea elevilor care absentează în mod frecvent, nemotivat sau care au fost exmatriculaţi temporar. Acest tip de serviciu are scopul de a ajuta elevii să lucreze constructiv cu privire la atitudinile şi comportamentele care împiedică integrarea lor socială şi succesul lor şcolar. De asemenea, îi ajută pe elevi să fie la curent cu sarcinile şi temele date de profesori.

Dezvoltarea unui serviciu de orientare pentru elevii care absentează în mod frecvent, nemotivat sau care au fost exmatriculaţi temporar trebuie să fie efectuat ca parte a unui acord între toţi partenerii educativi şi trebuie să respecte *Codul de conduită* şi normele disciplinare stabilite cu

personalul de conducere al școlii. Această măsură va permite școlii să ofere o gamă de servicii prin acțiuni comune, coerente, care urmează să fie luate de-a lungul procesului de disciplinare și care sunt integrate în planul de învățământ al elevului și individualizate.

Cu toate acestea, școala nu poate acționa singură în fața acestor probleme și trebuie să lucreze în strânsă colaborare cu părinții și partenerii, în scopul de a îndeplini obiectivele vizate.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

OBIECTIV 1.2: Intervenția eficientă pentru a asigura siguranța elevilor în timpul situațiilor excepționale.

Comunitățile școlare pot simula diferite evenimente care necesită dezvoltarea și implementarea unui plan de urgență: incidentele care implică condiții meteorologice extreme, eșecuri majore de alimentare, expunerea la materiale periculoase, catastrofe naturale, diferite amenințări, accidente grave, toate au nevoie de un *Plan special de intervenție*.

În acest context, măsurile de siguranță trebuie să fie puse în aplicare, în scopul de a se asigura intervenția eficientă în astfel de situații excepționale. Obiectivul 2 din Planul de acțiune abordează această preocupare pentru comunitatea școlară și partenerii educativi. Acesta include o singură măsură.

Măsura 1 - Asigurarea că școala are un Plan de intervenție de urgență aplicabil, precum și faptul că aceasta stabilește un acord cu autoritățile locale cu privire la intervenția lor în școală.

Această măsură se aplică pentru prevenirea situațiilor excepționale, care implică rănirea gravă, o amenințare iminentă directă sau chiar un accident din cauza unei mișcări greșite sau a lipsei de supraveghere.

Situațiile de urgență sunt adesea complexe și au nevoie de un plan de urgență bine gândit, care include o gamă largă de amenințări de la minore la majore.

Fiecare școală trebuie să dezvolte sau să actualizeze un Plan de intervenție de urgență care poate fi aplicat eficient. Acesta trebuie să includă formarea unei comisii responsabile pentru aplicarea măsurilor de urgență, un plan de comunicare pentru membrii echipei din școală, pentru conducere, parteneri și părinți, precum și un kit cu o hartă detaliată a zonei și informațiile specifice despre personal și elevi.

Diferiții parteneri educativi trebuie implicați oficial în acest demers, astfel încât să poată să intervină în toate aspectele legate de o situație excepțională. Comunitatea școlară trebuie să beneficieze de cunoștințele lor și, cu ajutorul lor, să poată stabili proceduri pentru a răspunde la orice situație. De exemplu:

- identificarea, prevenirea și reducerea riscului de evenimente violente care ar putea afecta comunitatea școlară;
- limitarea consecințelor fizice și psihologice asupra indivizilor și de daune a mediului și proprietății, care ar putea rezulta dintr-un eveniment violent în comunitatea școlară;
- îmbunătățirea stării de pregătire și de răspuns a tuturor părților interesate în cauză atunci când apar evenimente violente (instruirea personalului, comunicare eficientă etc.);
- stabilirea unui plan de urgență structurat care să ia în considerare toate elementele, în special un *Protocol pentru situații de criză*;
- lucrul cu serviciile poliției/ jandarmeriei pentru a determina când și de ce poliția/ jandarmeria ar putea fi chemată la școală și protocolul care se aplică în aceste situații.

Acest obiectiv este strâns legat de contextul de urgență descris în documentul referitor la prezența poliției/ jandarmeriei în instituțiile de învățământ - cadru de referință care prevede că școlile și personalului de conducere trebuie să lucreze cu forțele de poliție, securitatea publică, organizațiile comunitare și autoritățile locale pentru a pregăti o procedură de urgență care trebuie

urmată în situațiile excepționale.

Școlile trebuie să încheie un acord de colaborare cu poliția/ jandarmeria pentru a determina, când și cum reprezentanții acestor instituții vor vizita școala pentru a discuta despre actele de violență și despre situațiile de prevenire, intervenție și de urgență.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

◎ ȚINTA 2: ACȚIUNI COMUNE ȘI DE FORMARE PROFESIONALĂ

În prevenirea și tratarea actelor de violență, la fel ca în multe alte domenii, acțiunile comune și formarea sunt esențiale pentru aplicarea cu succes, eficientă a intervențiilor. Acest lucru include două obiective și o singură măsură pentru fiecare.

Obiectiv 2.1: Creșterea cooperării și acțiunii comune între diferitele organisme implicate la nivel de localitate

Acest obiectiv include o singură măsură - **Asigurarea acțiunilor comune eficiente în prevenirea și tratarea diferitelor tipuri de violență.**

Diferite instituții guvernamentale sunt deja preocupate de prevenirea și gestionarea actelor de violență și continuă să facă acest lucru. Aceste instituții includ: *Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, Inspectoratul Județean de Poliție, Inspectoratul de Jandarmi Județean, Direcția Județeană de Sănătate Publică, Inspectoratul Școlar Județean, Inspectoratul Teritorial de Muncă, Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție, Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, Comisia pentru Protecția Copilului, Echipa intersectorială pentru prevenirea și combaterea exploatării copiilor prin muncă, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale - Direcția Generală Protecția Copilului , SPAS (Serviciu public de asistență socială), Organizații neguvernamentale.*

Măsura 1 urmărește să asigure coerența, integrarea și complementaritatea proceselor și a următoarelor acțiuni:

a) schimbul de informații cu privire la inițiativele în ceea ce privește violența în școli, care sunt puse în aplicare de către fiecare dintre instituțiile guvernamentale;

b) schimbul de experiență în prevenirea și tratarea actelor de violența în școli;

c) acțiuni comune/ intervenții curente sau viitoare ale diferitelor instituții și departamente atunci când este cazul.

Este esențial ca instituțiile guvernamentale care sunt implicate în problematica violenței în școli să lucreze în ecchipă, în scopul de a împărtăși experiența și pentru a evita duplicarea eforturilor într-o anumită zonă.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

***Obiectiv 2.2:** Pregătirea de specialitate a beneficiarilor din cadrul unității de învățământ pe probleme de violență.*

Acest obiectiv are o singură măsură - **Stabilirea unor modalități de a include problema violenței în școli în formarea inițială și continuă a profesorilor.**

Prevenirea violenței în școli va fi mult mai eficientă în cazul în care personalul este instruit să lucreze într-un cadru școlar care se confruntă cu astfel de evenimente, dacă sunt mai conștienți de această realitate și mai bine pregătiți pentru a acționa.

Multe cadre didactice sunt neputincioase în situațiile în care acestea sunt chemate să prevină și să se ocupe de violență.

În acest context, se pune problema modalităților prin care Casa Corpului Didactic Ilfov, în cooperare cu instituțiile de formare inițială și cu centrele de formare continuă, poate să rezolve această problemă, asigurându-se că formarea inițială și cea continuă pregătesc viitorii profesori și profesioniști pentru a face față situațiilor cu potențial de violență.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Studii recente demonstrează, fără echivoc, faptul că profesorii care au fost instruiți să recunoască violența sunt mai puțin expuși situației de a deveni victime, ei înșiși fiind în măsură să gestioneze eficient tensiunile din școală sau din clasă. În lumina acestui fapt, este chiar esențial pentru a satisface nevoia de formare în acest domeniu.

ȚINTA 3: CERCETARE ȘI DOCUMENTARE

Ținta 3 din Planul de acțiune include două obiective și măsuri menite să aducă mai multe informații, în scopul de a ajuta comunitatea școlară să înțeleagă fenomenul și să aleagă măsurile pe care le pot lua.

Obiectiv 3.1.: Asigurarea înțelegerii violenței în școală de către personalul unității de învățământ și consiliile școlare.

Este esențial să înțelegem factorii care expun elevii riscului de a deveni victime sau de a deveni autorii actelor de violență, în scopul de a dezvolta un proces de intervenție pentru a preveni și a gestiona violența. Date științifice, atât calitative cât și cantitative, trebuie să fie colectate atât de către profesioniști, cât și de către factorii de decizie.

Măsura 1 - Documentare asupra fenomenului de violență din școală. Cauzele și factorii care o determină

Această măsură, care presupune realizarea unei analize a literaturii disponibile, are drept scop informarea comunității școlare în legătură cu ultimele noutăți care privesc fenomenul violenței.

Analiza fenomenului poate oferi o definiție corectă violenței, cu posibilitatea de a diferenția actele de violență de agresivitate, grosolănie, comportament inadecvat, mânie și de a ajuta documentarea fenomenului în ceea ce privește cauzele și factorii determinanți.

Această documentație trebuie oferită în timpul sesiunilor de instruire pentru diferiți actori ai comunității școlare, astfel încât aceștia să fie mai bine informați și să poată dezvolta o înțelegere mai clară a fenomenului. Astfel, revizuirea informațiilor ajută la determinarea acțiunilor necesare pentru a preveni și gestiona corect actele de violența din școală.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Măsura 2 - Colectarea datelor existente și a altor informații pentru întocmirea unui profil de violență al școlilor din localitate.

Unitatea de învățământ va colecta date și informații privind domeniul de aplicare, prevalența,

diversitatea şi gravitatea violenţei în şcoală, va constitui o bază de date pentru a elabora un profil corect al fenomenului.

Profilul fenomenului se va materializa în rapoarte care pot oferi informaţii substanţiale despre violenţa percepută şi experimentată în şcoală. Aceste rapoarte vor examina, de asemenea, legăturile dintre diferitele manifestări de violenţă, precum şi alte elemente ale mediului socio-educaţional, cum ar fi climatul şcolar şi anumite practici educaţionale şi de organizare.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Măsura 3 - Crearea unui profil de violenţă detaliat al şcolilor din şcoală/ localitate

Lipsa unei baze de date longitudinale face dificil de documentat, în mod corespunzător, sfera de aplicare a violenţei în şcoală şi modul în care aceasta a evoluat.

În acest scop, un sistem de monitorizare trebuie să fie configurat pentru a crea un profil în curs de desfăşurare a violenţei în şcoală/ localitate, inclusiv locaţia, numărul şi natura manifestările sale, precum şi o descriere a victimelor sale, martori, precum şi autori, inclusiv sex, vârsta etc. În plus, acest sistem de monitorizare va fi util în ghidarea şi adoptarea unor politici eficiente de prevenire a violenţei, precum şi în evaluarea incidentelor cu un anumit grad de severitate.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Obiectivul 3.2: Asigurarea că şcolile şi consiliile şcolare sunt familiarizate cu programele şi activităţile de prevenire care se ocupă cu violenţa în şcoli

O serie de studii de calitate, programe şi instrumente care au fost dezvoltate rămân necunoscute pentru cei responsabili de prevenirea şi gestionarea actelor de violenţa în şcoală. Efectuarea unei expertize accesibile ar ajuta să susţină şi să consolideze mijloacele disponibile ale şcolii.

Următoarele patru măsuri prezintă diferite mijloace disponibile pentru părţile interesate alături de parteneri pentru a îndeplini acest obiectiv.

Măsura 1 - Stabilirea unui mijloc de schimb de informaţii cu privire la fenomenul violenţei în şcoală/ localitate.

Un *Buletin informativ anual* poate fi publicat pe site-ul unităţii de învăţământ, cu informaţii relevante pentru părţile interesate şi cunoştinţele actuale despre prevenirea şi gestionarea actelor de violenţă. Aceste informaţii vor favoriza dezvoltarea unei culturi de prevenire a violenţei în şcoală, încurajând comunitatea să reflecteze asupra sprijinului şi îndrumării de specialitate. În plus, *Buletinul informativ (Newsletter)* va fi un mediu de a partaja informaţii între comunităţile de cercetare şi şcoală, prin publicarea de ştiri, descoperiri, proiecte noi şi cele mai bune practici.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Măsura 2 – Adăugare, pe site-ul unităţii de învăţământ, a unei secţiuni cu privire la problematica prevenirii şi gestionării actelor de violenţă.

O altă măsură pentru a sprijini şcoala este adăugarea unei secţiuni speciale cu privire la prevenirea şi gestionarea actelor de violenţă. Părţile interesate şcolare, părinţii şi partenerii educativi vor găsi date şi informaţii cu privire la problema violenţei în şcoală şi vor avea acces la instrumente diferite pentru a sprijini intervenţiile lor. Concret, această secţiune a site-ului va evidenţia cele mai bune practici şi

programe recomandate de profesionişti, precum şi iniţiativele altor instituţii guvernamentale şi organizaţii interesate de problematica violenţei din şcoală. Acesta va oferi, de asemenea, informaţii cu privire la documentele şi iniţiativelor existente.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Măsura 3 - Încurajarea schimbului de experienţă şi publicarea de studii cu privire la violenţa în şcoală pentru diverşi parteneri şi părţi interesate din sistemul şcolar.

Un simpozion local/ judeţean poate fi organizat pentru a permite grupurilor de resurse, precum şi diferitelor părţi implicate, să îşi împărtăşească experienţele şi expertiza.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

🎯 ŢINTA 4: FOLLOW-UP ŞI EVALUARE

Obiectiv 4.1: Evaluarea măsurii în care planul de acţiune a fost corect pus în practică; evaluarea impactului acestuia asupra copiilor şi comunităţii şcolare.

Follow-up-ul şi evaluarea Planului de acţiune trebuie să facă referire la relevanţa menţinerii, creşterii sau modificării măsurilor luate în vederea atingerii obiectivelor stabilite în planul de acţiune, în special prin validarea măsurilor puse în aplicare, ca parte a planului de acţiune.

Responsabili: .....
Termen de realizare:.....

Prof. Titel IORDACHE
INSPECTOR SCOLAR
[redacted]

ANEXA 1

FIȘA DE MONITORIZARE A COMPORTAMENTULUI ELEVILOR

(FIȘA CLASEI)

Unitatea de învățământ: .....

Clasa : .....

Învățător/ prof. diriginte: .....

Descrierea comportamentului	Data/ ora	Conjunctura	Elevi/ Persoane implicate/ prezente la eveniment	Clasa	Alte date (domiciliu, vârstă, sex, adresă)	Antecedente	Tipul de violență (ușoară/ gravă)	Consecințe imediate	Consecințe pe termen lung	Măsuri luate

Învățător/Prof. diriginte,

.....

ANEXA 2

CENTRALIZATOR ACTE DE VIOLENȚĂ

Categorie	Tip	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Ian.	Feb.	Mart.	Apr.	Mai	Iun.
1.Atac la persoană	1. Violarea secretului corespondenței (accesarea fără consimțământul persoanei a calculatorului, telefonului mobil etc.)										
	2. Discriminare și instigare la discriminare										
	3. Insulte grave, repetate										
	4. Amenințări repetate, șantaj										
	5. Înșelăciune										
	6. Instigare la violență										
	7. Violențe fizice ușoare, fără arme (lovire)										
	8. Lăsarea fără ajutor sau lăsarea fără ajutor prin omisiune de înștiințare										
	9. Fapte privitoare la viața sexuală (violul, actul sexual cu un minor, perversiunea sexuală, corupția sexuală, seducția, hărțuire sexuală)										
	10.Violență fizică gravă fără arme (vătămare corporală gravă)										
	11. Violență fizică cu arme albe										
	12. Violență fizică cu arme de foc										
	13. Omor sau tentativă de omor										
2. Atentat la securitatea unității școlare	1. Introducerea unor persoane străine în incinta școlii										
	2. Alarmă falsă										
	3. Incendiere și tentativă de incendiere										
	4. Introducere sau port armă albă în spațiul școlar										
	5Introducere sau port armă de foc în spațiul școlar										
3. Atentat la bunuri	1. Însușirea bunului găsit										
	2. Furt și tentativă de furt, tâlhărie										
	3. Distrugerea bunurilor unor persoane										
	4. Distrugerea bunurilor școlii										
4. Alte fapte de violență sau atentate la securitate în spațiul școlar	1.Consum de alcool										
	2. Consum de stupefiante sau alte substanțe interzise										
	3. Trafic cu stupefiante sau alte substanțe interzise										
	4. Automutilare										
	5. Determinarea sau înlesnirea sinuciderii										
	6. Suicid sau tentativă de suicid										
	7.Alte tipuri de violență										

Director, **Consilier școlar,**

ANEXA 3

EXEMPLU DE PLAN OPERAȚIONAL PRIVIND PREVENIREA ȘI REDUCEREA FENOMENULUI VIOLENȚEI ÎN MEDIUL ȘCOLAR

Obiective:

- Identificarea și evaluarea dimensiunii fenomenului de violență în școală și în mediul proxim acesteia;
- Sensibilizarea tuturor actorilor școlii cu privire la sursele, cauzele și efectele fenomenelor de violență în școală;
- Atragerea și implicarea reprezentanților comunității în acțiuni de prevenție și combatere a violenței în școală;
- Elaborarea Planului operațional privind reducerea fenomenului violenței in mediul școlar;
- Elaborarea Planului local comun de acțiune la nivelul școlii;
- Elaborarea și testarea unor instrumente de identificare, gestionare, monitorizare și evaluare a fenomenelor de violență în școală;
- Implicarea actorilor de la nivelul școlii și de la nivelul comunității în derularea activităților dezvoltate în cadrul strategici;
- Diseminarea proiectului la nivelul altor unități de învățământ.

Grup țintă	Acțiuni de conștientizare	Acțiuni de intervenție	Indicatori de evaluare	Diseminare
ELEVI	▸ **Dezbateri** privind legislația specifică, regulamentul școlar și noțiunile de disciplină și regulă ▸ **Participare activă la orele de Consiliere și dezvoltare personală/** pe tema violenței ▸ **Realizare de referate, eseuri, proiecte studii de caz sau schițe** (individual sau în grup), pe tema violenței, având ca suport documentație pusă la dispoziție de grupul de intervenție ▸ **Participarea la** alegerea unui semn distinctiv al școlii.	▸ **Organizarea unui ciclu de workshop-uri** cu elevii, pentru realizarea de produse cu tematică specifică: o proiecte; o materiale multimedia: fotografii, filme, observări, desene, compuneri, eseuri, postere); o broșuri/plante pe tema violenței și distribuirea lor altor elevi; o activități extracurriculare: sportive, turistice, artistice, campanii sociale, concursuri; o asumarea rolului de mediatori în conflicte și constituirea unor echipe de intervenție în situații de criză. ▸ Va fi implicat în acțiuni și Consiliul elevilor. ▸ Vor fi implicați în toate activitățile elevii cu potențial violent.	▸ Gradul de familiarizare a elevilor cu tema ▸ Gradul de implicare a elevilor în proiectele cu tematică antiviolență. ▸ Schimbări de atitudine în raport cu situațiile de violență în școală	▸ Implicarea elevilor în activități **specifice** ▸ **Publicarea unor produse** ale proiectului pe site-ul școlii, în reviste, broșuri; postere, bannere ▸ **Prezentarea directă** a rezultatelor în alte contexte: seminarii, întâlniri ▸ **Informarea părinților și implicarea acestora**

CADRE DIDACTICE	▸ **Participare la o sesiune de informare** privind violența, organizată prin implicarea unor specialiști: cursuri privind legislația, exemple practice, studii de caz, modalități de identificare și intervenție adecvate, modalități de implicare a părinților și a comunității în activitățile de prevenire și combatere a violenței în școală. ▸ **Organizarea de dezbateri** privind regulamentul școlar și regulamentul elevilor ▸ **Dezbateri privind legislația specifică**	▸ **Desfășurarea de discuții în grup cu elevii din școală și părinții acestora** în scopul identificării următoarelor aspecte: o percepții și reprezentări ale profesorilor privind violența în școală și societate; o probleme, cazuri, situații de violență în școală și societate. ▸ Probleme, cazuri, situații de violență concrete. ▸ **Propuneri privind soluții, activități, intervenții** la nivelul școlii pe tema prevenirii violenței. În această activitate va fi implicat în primul rând grupul de lucru car va fi instituit la nivelul școlii pentru coordonarea activităților antiviolență, alcătuit din cadre didactice, consilier școlar/ psiholog, reprezentanți ai părinților și elevilor. ▸ **Desfășurarea în cadrul orelor de** ▸ **Consiliere și dezvoltare personală/ dirigenție a unor activități privind violența în școală:** o prezentarea Strategiei școlii; o facilitarea procesului de identificare și planificarea unor activități concrete la nivelul clasei/ școlii de prevenire și combatere a violenței, pe baza propunerilor elevilor; o dezbaterea unor cazuri privind violența. ▸ **Organizarea unei lecții demonstrative** privind violența. ▸ **Organizarea de activități extrașcolare** în scopul ameliorării și diseminării fenomenului.	▸ Stilul de comunicare/ strategii de interacțiune profesor-elevi; ▸ abilități de mediere a unor situații conflictuale, de lucru în echipe mixte profesori-elevi; ▸ Modalități de reacție la intervențiile elevilor; ▸ Transparența și obiectivitatea evaluării. Vor mai fi evaluate: ▸ Gradul de implicare a profesorilor în activității numărul de activități, relevanța rezultatelor, stimularea participării elevilor.	▸ Cercuri pedagogice; ▸ Articole în reviste de specialitate; ▸ Intervenții media; ▸ Lecții deschise ▸ Portofolii cu acțiuni din cadrul proiectului, din care vor fi depuse la CCD
DIRECTORI	▸ **Identificarea problemelor școlii** cu impact asupra violenței	▸ Constituirea unei comisii de lucru la nivelul școlii, cu rol de coordonare, monitorizare și evaluare a activităților	▸ Gradul de implicare în activitățile	▸ Prezentarea în diferite ocazii a strategiei;

	▸ **Identificarea aspectelor importante** care urmează a fi introduse în strategia şcolii privind prevenirea violenţei ▸ Includerea în planul de dezvoltare a şcolii a unei strategii de prevenire a violenţei pe termen scurt şi mediu (1-4 ani); asigurarea unui mediu şcolar adecvat, cât şi a unui mediu sigur proxim şcolii, în scopul evitării situaţiilor de conflict. ▸ Identificarea principalelor bariere de comunicare la nivelul şcolii În toate aceste acţiuni, directorul va implica grupul de lucru, cu rol de prevenţie.	conţinute în strategia anti-violenţă a şcolii. ▸ Elaborarea unei strategii coerente şi includerea ei în documentele manageriale ▸ Coordonarea tuturor activităţilor la nivelul şcolii ▸ Includerea pe agenda întâlnirilor formale ale şcolii a unor informări privind activităţile şi rezultatul lor ▸ Motivarea cadrelor didactice şi a elevilor pentru a se implica în proiect	derulate ▸ Relevanţa / adecvarea strategiei pentru nevoile şcolii ▸ Eficienţa sistemului de monitorizare şi a motivării cadrelor didactice şi a elevilor.	▸ Diseminarea în mass- media
PĂRINŢI	▸ **Participare la întâlniri** de informare, documentare privind legislaţia şi regulamentul de ordine interioară ▸ **Participare la activităţi** organizate de elevi şi cadre didactice	▸ Constituirea unui grup de părinţi care să se implice în organizarea şi desfăşurarea unor activităţi de prevenire a violenţei ▸ Participarea grupului de părinţi la implementarea strategiei anti-violenţă ▸ Participarea la activităţi de prevenţie şi combatere	▸ Gradul de implicare a părinţilor în activităţile derulate	▸ Implicarea în activităţi
CONSILIER ŞCOLAR	▸ **Participare la o sesiune de informare** privind violenţa, organizată prin implicarea unor specialişti: cursuri	▸ **Implicarea grupului de lucru** constituit din cadre didactice, elevi, părinţi. ▸ **Desfăşurarea de discuţii de grup cu elevii din şcoală şi părinţii acestora** (împreună cu grupul de lucru) în scopul identificării	▸ Gradul de implicare în activităţile derulate ▸ Relevanţa /	▸ Prezentarea programului specific de asistenţă psiho-pedagogică de

	privind legislația, exemple practice, studii de caz, modalități de identificare și intervenție adecvate, modalități de implicare a părinților și a comunității în activitățile de prevenire și combatere a violenței în școală	unor aspecte privind: o percepții/reprezentări ale cadrelor didactice privind violența în școală și societate; o probleme, cazuri de violență în școală; o propuneri privind soluții, situații de violență în școală ▸ Elaborarea unui program de asistență individuală pentru elevi, cadre did. Și părinți implicați (autori sau victime) prin care se urmărește: o conștientizarea consecințelor actelor de violență; o îmbunătățirea imaginii de sine a actorilor implicați; o prevenirea apariției dispozițiilor afective negative; o dezvoltarea autonomiei și autocontrolului.	adecvarea programului de asistență pentru nevoile școlii ▸ Eficiența modalităților de intervenție cuprinse în programul de asistență ▸ Eficiența programului de asistență individualizat	prevenire și combatere a violenței în școală ▸ Prezentarea rezultatelor implementării programului anual de asistență ▸ Articole în reviste de specialitate ▸ Diseminarea în rândul consilierilor școlari.
REPREZENTANȚI AI COMUNITĂȚII **Autoritățile locale, Poliția, Jandarmeria, Biserica** **ONG-uri**	▸ **Participare la activități** de informare cu privire la activitățile ce vor fi desfășurate în cadrul școlii ▸ **Stabilirea de acorduri de colaborare**	▸ Implicarea reprezentanților locali în dezbateri privind oportunitatea dezvoltării unor programe de asistență privind combaterea violenței școlare în parteneriat școală-comunitate ▸ Implicarea în activități cuprinse în Strategia școlii	▸ Gradul de implicare a autorităților în activitățile derulate ▸ Relevanța / adecvarea acordurilor de colaborare școală-comunitate	▸ Participare la „Săptămâna anti-violență" ▸ Intervenții ale reprezentanților comunității locale în media

Evaluare

- Se va utiliza o metodologie de evaluare care va cuprinde diferite tipuri de instrumente (chestionare, fișe de observații, ghiduri de interviu etc.).
- Vor fi utilizate atât instrumente de autoevaluare, de evaluare (de către directorii școlii și grupul de lucru la nivelul școlii).

Referințe bibliografice

1. *Achenbach, TM, and CT Howell (1993). "Are American Children's Problems Getting Worse A 13-year Comparison." Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 32, 1145–1154.*
2. *Achenbach, TM, L. Dumenci, and LA Rescoria (2002). "Is American Student Behavior Getting Worse? Teacher Ratings Over an 18-year Period." School Psychology Review, 31, 428-443.*
3. *Beaumont, C. (2007), La violence en milieu scolaire québécois : lorsque l'intervention*
4. *Legea nr. 35/2007 privind creșterea siguranței in unitățile de învățământ, modificată prin Legea 29/2010.*
5. *Marin P., „Proceduri de intervenție și gestionare a situațiilor de violență în mediul școlar", Coord. grup de lucru CJRAE Cluj.*
6. *Mărgineanu, D., Petroman, C., „Consiliere și dirigenție - consultații, vol. I, coord. IȘJ Timiș, Ed. Eurobit, Timișoara, 1999.*
7. *Ordin nr.1409/29.06.2007 cu privire la aprobarea strategiei Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului cu privire la reducerea fenomenului de violență în unitățile de învățământ preuniversitar.*
8. *Paquin, M. La violence au préscolaire et au primaire. Les défis et les enjeux de la collaboration entre l'école et les parents, Presses de l'Université du Québec, 2006.*
9. *Strategia MECTS cu privire la reducerea fenomenului de violență în unitățile de învățământ preuniversitar, Anexa la OMECT nr.1409/29.06.2007.*
10. *Vitaro, F., E. Lacourse, et al. Forthcoming. Présentation during the forum „Peut-on prévenir la violence par l'apprentissage à la petite enfance" Septembre 17, 2008, Centre hospitalier Sainte-Justine, Montréal.*
11. *World Health Organization. World Report on Violence and Health. Geneva, 2002*
12. *Anexa la OMECT nr 1409-2007- Strategia națională privind violența.*